

ASPECTE TEORETICO-METODOLOGICE ÎN ANALIZA PARTIDULUI POLITIC ȘI A CAMPANIEI ELECTORALE

Radj Cărbune, lector superior, USPEE „C. Stere”

Abstract: Political activity in society is achieved not only through state institutions and organizations related to them, but also through a vast and complex network of organizations and institutions. Among them are the oldest and major political parties. The existence of political parties is a cornerstone of democratic life phenomenon. Democracy really occurs with the emergence and development of political parties as institutions, they can carry out a systematic and extensive activity only in a genuine democratic climate. The problem of defining political party was and is today a subject of dispute in both the political science literature in stasiologie and in political sociology. On this theme there are a variety of opinions, beliefs, some focus on the institutional side, organizational, program function or social role. According to many researchers of the problem, the existence of political parties is an essential element of a democratic life. Despite the diversity of approaches, political science concluded that the most general terms, the party can be defined as a relatively sustainable organization made up of individuals who share the same ideological conception, subscribe to a common set of social and political values, acting for the conquest of power and the application of their program and / or political doctrine. Political parties are some of the basic elements of contemporary political system, without which it can not be, representative democracy can not function.

Activitatea politică în societate se realizează nu numai prin intermediul statului, a instituțiilor și organizațiilor ce țin de acestea, ci și printr-o vastă și complexă rețea de organizații și instituții extrastatale. Dintre acestea cele mai vechi și importante sunt partidele politice. Existența partidelor politice, a partidismului ca fenomen politic reprezintă un fenomen esențial al vieții democratice. Democrația se manifestă cu adevărat odată cu apariția și dezvoltarea partidelor ca instituții politice, ele putând să desfășoare o activitate sistematică și de amploare numai într-un climat democratic autentic. Problema definirii partidului politic a constituit și constituie și astăzi un subiect de dispută atât în literatura politologică, în stasiologie cât și în sociologia politică. Pe marginea acestei teme apar o mare diversitate de opinii, păreri, unele pun accentul pe latura instituțională, organizatorică, program, funcții sau rolul social. Alții reduc partidul politic la putere, la obținerea și menținerea acesteia. Max Weber considera partidul politic „o asociație de oameni liberi, voluntar constituită, necesară societății cu un anumit program, cu obiective ideale sau materiale”. [1]

Petre S. Negulescu considera partidele politice „curente mai mult sau mai puțin puternice ale opiniei publice” [2] Un partid politic trebuie să fie o parte a națiunii și să se caracterizeze printr-o comunitate de idei. Dimitrie Gusti vede partidul politic „o asociație liberă de cetățeni uniți în mod permanent prin interese și idei comune, de caracter general, asociație ce urmărește, prin plina lumină publică, a ajunge la putere de o guvernare pentru realizarea unui ideal etic și social”. [3]

Datorită caracterului complex, partidele sunt obiectul de studiu al mai multor științe și în această ordine de idei distingem trei abordări majore ale fenomenului „partid politic”: [4]

Abordarea sociologică – tratează partidul politic ca o expresie a societății și studiază implicațiile sociale ale acestuia, cât și activitatea prin cucerirea și realizarea puterii din perspectiva societății. Aceasta semnifică că se insistă asupra măsurii în care grupurile sociale își pot satisface interesele prin intermediul partidelor, modalitățile

de constituire și de creștere a partidelor etc. Un exemplu de definire sociologică a noțiunii de „partid politic” este următoarea – „o organizație politică stabilă, care unește persoane cu interese și idei de clasă, politico-economice, cultural-naționale identice”. [5]

Abordare juridică are de a face cu partidele politice în cadrul dreptului constituțional. Ea se interesează de partide în măsura în care acest fenomen trebuie și este reglementat de legislația statului respectiv. Din perspectiva acestei abordări, partidele ca fenomene juridice, se studiază sub aspectul rolului în activitatea instituțiilor centrale ale puterii de stat, modalitățile de finanțare, particularitățile reglementării activității, îndeosebi în perioada campaniilor electorale și alegerilor propriu-zise. Această abordare lasă însă, fără atenție momentele sociale, psihologice și, în mare parte, politice ale problematicii partidelor.

Abordarea politologică (stasiologia) pretinde la cuprinderea cea mai vastă a fenomenului partidelor politice. În vizorul ei se află atât momentele sociale ale apariției, evoluției și funcționării partidelor politice (datorită sociologiei politice), cât și nivelurile electorale, parlamentare și guvernamentale ale activității partidelor, particularitățile structurii acestora etc. Abordarea politologică, utilizând cercetările și viziunile din abordările precedente, le integrează într-un studiu complet, ce permite de a cerceta atât aspectele interioare ale partidelor, cât și implicațiile externe ale acestui fenomen.

După cum afirma politologul francez Maurice Duverger, „dezvoltarea partidelor este legată de cea a democrației, adică este legată de extinderea sufragiului universal și a prerogativelor parlamentare. Pe măsură ce adunările politice și-au extins funcțiile și independența, membrii acestora au resimțit nevoia de a se grupa pe afinități, cu scopul de a acționa împreună, cu cât dreptul de vot se extinde și se multiplică, cu atât devine mai necesară încadrarea alegătorilor de către comitetele capabile să facă cunoscuți candidații și să canalizeze voturile în direcția lor”. [6]

Deși termenul de partide este foarte vechi; doar începând cu a doua jumătate a sec XIX acest termen semnifică o organizație politică structurală. Definirea termenului de

partid politic este destul de dificilă dat fiind marea varietate a acestora și o diversitate de programe și orientări, cu toate că toate partidele susțin că principalul lor scop, este servirea intereselor poporului, al democrației și libertății. Astfel K. Djanda[7] susține că „partidul este o organizație ce are drept scop ocuparea funcțiilor guvernamentale cu reprezentanții săi recunoscuți (oficiali)”. Interpretarea lui H. Kelsen privește partidele, drept formațiuni ce grupează oameni cu aceeași opinie pentru a le asigura o influență veritabilă asupra gestiunii problemelor publice. Însă, indiferent de scopurile obiective, sau de interesele particulare, ceea ce individualizează partidele, după M. Weber, este faptul că acestea urmăresc dobândirea puterii. Ea este obținută pentru șefii partidului și permite a ocupa posturile din conducerea administrativă de către aparatul de partid. M. Duverger scria că „Partidele contemporane, se determină într-o măsură mai mică de program și apartenența de clasă a membrilor lor, decât de caracterul organizației: partidul este o uniune ce deține o structură specifică”. [8]

Încercând să realizeze o definire universală a partidului politic, cercetătorul D. La Palombara indică patru trăsături definitorii ale acestuia:

1. orice partid este purtător al unei ideologii sau al unei viziuni specifice asupra lumii și a individului (concepția despre lume);
2. partidul este o organizație, adică o uniune instituționalizată de oameni ce există o perioadă relativ lungă de timp la diferite niveluri ale politicii (de la local la cel internațional);
3. scopul partidului este cucerirea și realizarea puterii;
4. fiecare partid tinde spre asigurarea susținerii poporului – începând cu susținerea electorală și terminând cu participarea activă în calitate de membri. [9]

Caracteristicile 1 și 3 deosebesc partidele politice de grupuri de interese, iar 3 și 4 deosebesc partidele de mișcările sociale.

După părerea mai multor cercetători ai problemei în cauză, existența partidelor politice, partidismul, ca fenomen politic, reprezintă un element esențial al unei vieți democratice. Nu întâmplător renumitul cercetător francez al istoriei partidelor politice și mișcărilor sociale M. Duverger considera că „a le refuza partidelor politice înseamnă a refuza să acționezi” și dacă „ar fi adevărat că democrația este incompatibilă cu ele, aceasta ar însemna că democrația este incompatibilă cu condițiile epocii noastre”.

În favoarea tezei respective putem face referință și la concluziile făcute de cercetătorii problemei date C. Vil-san, A. Andriș, E. Păcilă, R. Tanțău, care consideră, de asemenea, că „partidul politic este o grupare de oameni constituită pe baza liberului consimțământ, care acționează programatic, conștient și organizat pentru servirea intereselor unor clase, grupuri sociale...”.

În pofida diversității de abordări, știința politică a ajuns la concluzia că în termenii cei mai generali, partidul poate fi definit drept o organizație relativ durabilă, formată din indivizi care împărtășesc aceeași concepție ideologică, subscriu la un set comun de valori social-politice, acționând pentru cucerirea puterii și pentru aplicarea propriului program și/sau doctrină politică.

Dacă e să ne referim la clasificarea partidelor, atunci cea mai simplă, dar nu și simplistă clasificare a partidelor politice ar fi separarea lor în „partide de stânga” și „partide de dreapta”, adică în conformitate cu amplasarea tradițională pe eșichierul politic. Apariția acestei clasificări se datorează Marii Revoluții Franceze. În 1789, în Adunarea Constituantă, dușmanii regelui, adepții măsurilor radicale de schimbare a societății, erau așezați la stânga de președinte, iar monarhiștii – la dreapta de președinte. Actualmente, calificativul „de stânga” se atribuie celor care pledează pentru dreptate socială, iar acel „de dreapta” partidelor, pentru care valoarea supremă este libertatea. O altă clasificare dată de teoria politică este: partide de guvernământ și partide de opoziție. [10] Calificativul de guvernământ, este atribuit partidelor ce se bucură de suficientă reprezentare parlamentară pentru a realiza în mod individual (sau prin coaliție) funcționarea guvernului.

Enciclopediile ne furnizează anumite informații în plus cu privire la istoria partidelor și a tipurilor de partide, la modul general o asociere de persoane care împărtășesc opinii și perspective politice, sociale și economice asemănătoare și care doresc să dobândească influența în sfera statală. În acest sens, au existat partide mai mult sau mai puțin bine conturate încă de pe vremea orașelor-state de pe vremea antichității și a Romei Republicane, precum și în perioada mișcărilor politice și religioase din secolele XVI-XVII. În Grecia Antică, Tucidide spunea referitor la partide: „partidele nu se alcătuiesc în armonie cu legile, pentru binele general, ci pentru foloase personale”. În acest sens ne este adus ca exemplu războiul peloponesian, în care partidele erau împărțite în funcție de interese: 1) partidul democrat – care chema la luptă pe atenieni și 2) partidul aristocrației – care chema la luptă pe spartani. Totuși chiar dacă partidele în acea vreme reprezentau anumite interese de grup, ele au asigurat în Grecia Antică, trecerea de la barbarie la civilizație. Totodată ele au favorizat scindarea oamenilor în: liberi și sclavi, bogați și săraci, exploatați și exploatați. La început au existat două alternative de regim politic: oligarhia (reprezentată în Grecia de eupatrizi – mari proprietari funciari) și democrația (guvernarea poporului – formată din agricultori, păstori, navigatori, negustori etc.). În baza acestei împărțiri apar trei partide politice: 1) pedeenii (oameni de la câmpie – proprietari funciari), 2) paralienii (oameni de la țărmul mării - negustorii), 3) diacrienii (oameni de la munte – agricultori, păstori) fiecare optând pentru un anumit tip de regim și anume: oligarhic, moderat și democratic. [11]

Partidele politice sunt unele din elemente de bază a sistemului politic contemporan, fără care nu poate fi, nu poate funcționa democrația reprezentativă. Formându-se ca instrumente a realizării intereselor de grup a diferitor forțe conflictuale pe calea obținerii, păstrării și realizării puterii politice, partidele politice au devenit un factor puternic a democratizării sistemului politic. Partidele politice creează într-o oarecare măsură pentru cetățeni posibilitatea de a influența asupra elitei, de a o impune să acționeze în interesele întregii societăți. În activitatea partidelor politice se realizează principiile fundamentale a democrației. Apariția și dezvoltarea partidelor politice demonstrează eficiența sistemului politic, este un factor important al

consolidării statului democratic, al asigurării drepturilor politice a cetățenilor. Partidele politice se manifestă și ca mediatori, între elitele politice și societate pe verticală, și între diferite segmente ale societății pe orizontală. În acest fel, în sistemul democrației contemporane, partidele politice sânt chemate să fie un mijloc de transmitere a intereselor societății civile, să fie un mediator între societatea civilă și stat. [12]

În regimurile democratice sistemul politic și societatea civilă sunt integrate prin intermediul a trei instituții politice – democrația reprezentativă, votul universal și partidele politice. Metafora „poporul deține puterea supremă în stat” semnifică că puterea provine de la popor și se realizează prin intermediul reprezentanților săi, aleși pe o perioadă strict determinată în baza votului universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Anume din această cauză partidele politice joacă un rol semnificativ în funcționarea sistemului politic.

Rolul organului reprezentativ ca unul ce exprimă „interesul general” spre deosebire de „voința (interesul) tuturor” (J.-J.Rousseau) semnifică că în parlament trebuie să fie reprezentați nu grupuri sociale aparte sau persoane, ci interese politice generale. Anume din această cauză subiectul de bază al proceselor electorale sânt partidele politice.

În regimul democratic alegerile reprezintă unica cale de a cuceri puterea. Din acest considerent partidele politice, a căror scop este guvernarea (puterea de stat) sunt indispensabile de alegeri. Trecerea partidelor politice din societatea civilă în cea politică într-un stat democratic poate fi realizat exclusiv prin intermediul alegerilor. Alegerile reprezintă sensul existenței partidelor politice.[13]

Votul este actul cel mai des întâlnit, uneori unicul mod de participare politică a majorității cetățenilor în majoritatea regimurilor politice. Alegerile libere, ținute la date prestabile, prevăzute din punct de vedere constituțional, cu posibilitatea participării extinse a tuturor cetățenilor și cu criterii de excludere limitate numai la vârstă, construiesc, mențin, susțin și fac să funcționeze toate regimurile democratice. În caz contrar, se pot desfășura alegeri care nu sunt libere, cu șanse limitate de participare, caracterizate prin favoritisme înjosoare în campania electorală, organizate cu obiective ce urmăresc un oarecare control asupra opoziției și cu o presupusă legitimitate națională și internațională, dar cu rezultate manipulate în final. Nimeni nu ar dori să pună măcar în discuție faptul că votul democratic ar trebui să fie universal, liber, egal, direct, secret și semnificativ. Totuși, punerea în aplicare a acestor criterii rămâne destul de problematică, nu numai în regimurile implicate în procesele de trecere către democrație.[14]

Desfășurarea civilizată a campaniilor electorale, atitudinea respectuoasă față de concurenți, sunt un semn al culturii politice al partidelor și mișcărilor întregii societăți.

Timpul alegerilor fără alternativă a trecut. Democratizarea vieții publice oferă fiecărui cetățean posibilitatea de a-și exprima liber simpatiile și preferințele politice de a beneficia de procedura alegerii structurilor puterii de orice

nivel pentru a contribui astfel la prosperarea statului.[15]

Campaniile electorale întotdeauna au constituit un eveniment deosebit în viața politică a societății. Anume în cadrul alegerilor organizate pe principiile democratice, populația adultă are posibilitatea reală, în același timp și constituțională, pentru a-și expune atitudinea față de institutele politice din societate, față de partidele și formațiunile politice, față de anumiți lideri politici. [16]

Alegerile multipartite au generat apariția unui șir întreg de procese și fenomene politice noi. Începe astfel să se manifeste societatea civică în proces de formare, ea răspunzând la impulsuri și în același timp influențând instituțiile statale, sistemul politic în general. Campaniile electorale sau “funcția” electorală – activități politice inerente ori de câte ori se încheie un ciclu de guvernare, o legislatură, la termenele prevăzute de constituție sau cu anticipație – își pun substanțial amprenta asupra modului în care partidele “cuceresc” alegătorii, precondiție a preluării și exercitării puterii politice.

În perioadele electorale, partidele își intensifică la maximum activitatea și, printr-o gamă variată de mijloace, încearcă să influențeze viața politică, în general, și comportamentul diverselor grupări ale populației, în special.

Constanta în timp a rezultatelor electorale structurează alegătorii în tendințe cu rate de schimbare minime, medii sau ridicate. Din această distribuție rezultă atașamente de intensități diferite, de regula puternice, față de anumite forțe politice, generate și întreținute de legături tradiționale față de anumite orientări politice și/sau față de o anumită religie.

Campaniile electorale sunt inaugurate prin lansarea de către partide a programelor, prin stabilirea de alianțe și prin alcătuirea listelor de candidați. Selecționarea candidaților și, mai cu seama, determinarea ordinii lor de prezentare reprezintă o prerogativă cu atât mai importantă, cu cât sistemul de votare pe bază de listă avantajează net candidații plasați cel mai bine, mai în față. De aceea, primele locuri, așa-zisele “ordine de utilitate”, al căror nume corespunde celui al mandatelor obținute la alegerile precedente, sunt cele mai căutate și mai disputate.

Problema alegerilor[17] este deci o problemă secundară – este problema mentalităților locale, a culturii politice naționale (sau locale) – în măsura în care alegerile sunt rezultatul culturii politice existente și nu o formă de a demonstra formal încrederea într-o democrație prost înțeleasă și dorința de a obține ajutor (mai ales financiar).

În baza dreptului electoral, s-au format principiile care caracterizează organizarea procesului electoral. La aceste principii se referă: 1) libertatea alegerilor – lipsa oricărei presiuni asupra alegătorilor, candidaților și organizatorilor alegerilor; 2) prezența scrutinului, candidaților alternativi; 3) contradictorialitatea, concurența scrutinelor; 4) periodicitatea alegerilor; 5) egalitatea posibilităților partidelor politice și a candidaților.

Așadar corelația și interconexiunea alegeri – partid politic, sunt inevitabile, dat fiind faptul că sunt componente a unui fenomen mai vast – sistem politic.

Referințe:

- [1] Măgureanu V. Studii de sociologie politică, Editura Albatros, București, 1997, p.243
- [2] Negulescu P. Partidele politice, Editura Cultura Națională, București, 1926, p. 33
- [3] Gusti D. Partidul politic. Sociologia unui sistem al partidului politic, în „Doctrină politică contemporană”, Editura Cultura Națională, București, 1926, p. 4
- [4] Mînăscuță C. Dimensiuni genealogice ale partidelor politice, Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova „Seria Științe Socio-Umane”, vol.II, USM, Chișinău, 2000, p.233-237
- [5] Cibotaru V. Partidele politice și controlul democratic asupra forțelor armate ale Republicii Moldova, Pluripartidismul în Moldova: esența și specificul formării, Chișinău, CAPTES, 2000, p.93-103
- [6] М.Дюверже Политические партии, Москва, Академический проект, 2000, с.47
- [7] Джанда К. Сравнение политических партий: исследования и теория. Современная сравнительная политология. Хрестоматия, Сост. Голосов Г., Москва, 1997, с.93
- [8] Полунина Г. Политология, Москва, Акалис, 1996, с.119
- [9] Ciocan Iu. Locul și rolul partidelor politice în elaborarea politicii generale a statului, Administrația publică, Chișinău, 2002, nr.2, p.133-138
- [10] Ionescu Gh. Opoziția: trecutul și prezentul unei instituții politice, București, Humanitas, 1992, p.230
- [11] Пугачёв В., Соловьёв А. Введение в политологию, Москва, 1996, с. 125-143
- [12] Tăbîrță S. Partidele politice și modificarea suportului lor social, MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică). – Revista științifică trimestrială. - Chișinău: USM, №1 (XXV), 2004, p.115
- [13] Midrigan P. Partidele politice în procesul electoral (Cazul Republicii Moldova). MOLDOSCOPIE (Probleme de analiză politică), nr. 3 (XXX), Chișinău, CE, USM, 2005, p.121-122
- [14] Pasquino G. Curs de știință politică. Institutul European, Iași, 2002, p.114
- [15] Sobor E., Andrievschii V. Organizarea campaniei electorale și tehnologiile electiv. Fundația Socium-Moldova. Chișinău, 1999, p.6.
- [16] Cărbune R. Campania electorală: indicator al democrației (abordare teoretică). Materialele Conferinței a XIII-a Științifice Internaționale 26-27 martie 2008. Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane. CEP Medicina, Chișinău, 2008, p. 137
- [17] Radu M. Democrație, alegeri și...alegeri. Arena politicii. Publicație lunară de cultură și științe politice. Chișinău, 1997, an.I, nr.7, p.5